

A naiv ember azt gondolhatná, hogy manapság nem létezik többé akadémizmus. Hogy egy műalkotást már csakis önnön jogán, önértéke nyomán ítélnék meg. Pedig az akadémikus szemlélet, túlélve az egy korszak – egy stílus idejét, az idiómák sokaságának mai egyidejűségében is él és virul. A művészet-hez egyetlen utat ismer csupán, így számára a művészet egyetlen mérceje a szakmaiság, a szakmaiságé pedig továbbra is a hagyományozás útvonala, magyarán az iskola, a mester. Akinek, mint Natrénak, nem voltak mesterei, annak nemcsak önmagával, hanem egy külső ellenállással is meg kell küzdenie az elfogadottsághoz. Kívülállóként, távol a szakma akolmelegétől kétszeresen kell bizonyítania jogát a művészi létezéshez. Igaz, Natre gyakran beszél festők sokaságáról, akik egy-egy képének születésekor segítőtleg körülötte nyüzsögnek láthatatlanul. Csakhogy ezek a mesterek nem kerülhetnek be életrajzába. Manapság óriási kockázatot vállal az, aki mer kívülálló maradni, és aki e külső fogódzókat nem kínálja fel a művészetét „beárazó” szakmai közegnek, magyarán: aki nem tesz eleget a mai művészetpiac elvárásainak.

A technika, melyet Natre legtöbbször használ, a jelkép erejével mutatja a hagyomány útját elkerülő, kívülálló művészek eszköztelenségét: Natre ugyanis nem ecsettel, hanem ujjjaival fest. A kifejezésnek ezzel a közvetlenségével függ össze, hogy képei nem az intellektusunkkal keresik a kapcsolatot. Ahogyan neki, úgy nekünk is el kell hát engednünk fogódzóinkat, hogy szabaddá tegyük elménket a találkozáshoz.

Igaz: Natre képeihez közeledhetünk pusztán esztétikai értékeik felől, csodálva káprázatos színvilágukat és ösztönösen eltalált arányaikat. Csakhogy interjúiban, beszélgetéseiben Natre mindent megtesz, hogy eltérítsen bennünket erről az útról.² Az önmagáért csodált szépség valójában mindig is egy egykori tudás sápadt maradéka volt, átlagolt felszín a kiürült tudás helyén. Az esztétika jellegzetesen egy művészet utáni kor tudománya. Az esztétikai megközelítésnek nincsen tétje, így elfedi a kép eredendő spiritualitását és terapeutikus hatását, márpedig kezdettől fogva éppen ez volt a művészet eredendő intenciója. És Natre festményei közvetlenül ehhez az intencióhoz vezetnek vissza. Így aztán festményei kettős életet élnek. Egyfelől adják és veszik őket, mint bármely más mai műalkotást. Másfelől viszont valódi értékük nem más képekhez való viszonyukban fejeződik ki. Első helyen nem esztétikai, hanem spirituális igénnyel lépnek fel. Nem gyönyörködtetni, hanem megváltoztatni és megvilágosítani akarnak. A szépség csak ráadás.

Dolinszky Miklós 19

ÁLMOK ÉBREDŐKNEK¹

A kép ősi, mágikus funkciójához való visszatérés a szerző-mű viszonyt sem hagyja érintetlenül. Ez már abból nyilvánvaló, hogy képeit Natre nem tekinti sajátjainak. Kívülállóként beszél róluk, s ezzel megteremti a képekről való objektív beszéd lehetőségét. Nem tagadja persze, hogy valami-
20 féle köze van a művésznek a képhez. De éppen a birtokviszonyt kérdőjelezi meg kép és készítője között, amelyen a mai művészetbiznisz, sőt az egész modern művészettörténet nyugszik. Aki azonban tetszelgést, feltűnési vágyat sejt ebben a távolságtartásban, az félreérti Natrét. Ő csak tudatosítja magában és másokban, amit többé-kevésbé minden művész tapasztal: hogy valójában a kép önmagát festi, és a festő csupán *engedi* létrejönni azt, ami létre akar jönni. Tudása mindenekelőtt fogadókészségében nyilvánul meg. A művész többnyire szemérmesen hallgat e tapasztalatáról, mert a modern művészettörténetet egyedül a végtermék érdekli. Hogy alkotás közben mi is történik az alkotóval, hogy az alkotó tudati másállapota nélkül nem születne meg a mű, az már kívül esik horizontján. A tiszta tudatnak, amit a hinduk turiának, vagyis a negyedik tudatállapotnak neveznek, a modern Nyugat sosem fordított figyelmet, pedig tiszta tudat nélkül nincs művészet. Hogy ennek az egyoldalúságnak mi az oka, azt nem nehéz megfejteni: az iparosodás ideje óta egyre inkább a termelés modellje hatja át és rontja meg az emberi viszonyokat. Márpedig innen nézve a mű pusztán: termék.

Natre képei elhárítják a sietős, rutinszerű közeledést. Számítanak a néző elidőzésére és önálló felfedezőútjuk kalandjára. Engednünk kell hát e képek néma imperatívuszának, hogy előássuk a látható felszín alatti képeket is – még ha ebben aligha juthatunk is olyan messzire, mint Vágó Éva lélegzetelállító videomunkája, mely áthatolva Natre képeinek mélyrétegein megrázó költőiséggel hozza felszínre azok szabad szemmel láthatatlan dimenzióit: a „kibontások” újabb képeket nyitnak meg a képben.³

Már a választott név is beszédes. A Natre szó születésről beszél, de nyilvánvalóan nem a testi, hanem a második születésről, arról, amit a modern nyugati társadalmon kívül valamennyi nagy civilizáció jól ismert, és nevelődésének alapjává tett. Akkor még pontosan tudták: a testi születés nem elegendő ahhoz, hogy teljes emberré váljunk. Tudták, hogy szükség van szellemi születésre is. Test mindenkinek jut, a szellemet ki kell érdemelni – ez minden társadalmi hierarchia gyökere is. A középkori kézműves céhekben még nem vált külön a technikai és az emberi fejlődés, és a művészi munka egyszersmind a művész önismeretét építette – ismeret és önismeret, szakmai tudás és élet-tudás még összetartozók és elválaszthatatlanok voltak. A modern Nyugaton azonban nincs intézményes formája a beavatásnak, így a modern művésznek önmagát kell beavatnia. Natre festői pályáját nem szakmai ambíciója, hanem szellemi születése indította útjára. Ezért, hogy minden előzmény nélkül, jócskán felnőtt korában, civil életét föladva, sugallatra fogott a festéshez.

Mindebből azután könnyen megfejthető az is, miért nem találni a szó hagyományos értelmében vett mestereket Natre művészi indulásánál. És ezért, hogy képei elsősorban nem a művészettörténet horizontján, egyszerűbben szólva: nem az időben, hanem csakis személyes történetének, szellemi hazatalálásának síkján közelíthetők meg.

21

Mostanában olyan időket élünk, amikor minden értékrend borul, és mindennek, ami hamis, meg vannak számlálva a napjai. Ebben a világban hatalmas az éhség minden iránt, ami hiteles. Lássuk hát meg a rosszban a jót, azt, hogy még a háború is végső fokon azért van, hogy a feje tetejére állt világ később talpára állhasson. Már most látszik, hogy ebben a váltságos helyzetben sok tekintély, ami eddig megkérdőjelezhetetlennek tűnt, szempillantás alatt semmivé lesz, viszont sok minden, ami eddig a szélre szorult, az igazmondás rangját nyerheti el. A művész, aki eddig érdekből divatos irányzatokat követett, a mai kataklizma közepette könnyen „meztelen királyként” lepleződhet le, viszont aki megőrizte szellemi integritását, most egyszerre a kor hangjává nőhet. Elmosódott körvonalai, látomásos vibrálásuk ellenére valami tiszta és éles ragyogás sugárzik Natre képeiből, amely hiteles életre hív. E festmények többsége belső tapasztalások szimbolikus képe, meditációban vagy mélyálomban jelentkező látások kibontása. Álmodni, melyek ébredni hívnak. Ébredni, hiszen itt az idő.

¹ Natre (Pintér Katalin) *Ébredők* című kiállításának megnyitó beszéde a Szigetmonostori Faluházban 2022. október 15-én.

² Natre egyik rövid portréfilmje: <https://vimeo.com/542053815>
Natre honlap: <https://natrepinter.com/wp/>

³ Navago Vágó Éva: *Psalmus. Avatottak belépője*. Navago film. [s.d.] DVD. Egy részlet elérhető az interneten: <https://www.youtube.com/watch?v=WPoErJqaEBY>